

— Nenápadná ryzost Ilony Ferkové

Rodící se romská literatura je fenomén významný z mnoha hledisek, z nichž bývají obvykle vyzdvihovány společenské a politické dopady etnoemancipačních snah. V tomto ohledu se o kvalitách literární tvorby Ilony Ferkové nedá pochybovat. Její prózy mohou být vzorem vysoce morální tendenčnosti, která chce ukazovat příkladnou cestu celému romskému společenství. Při posuzování beletrie však s výchovnými hodnotami nevystačíme. Má-li mít spisovatelovo slovo váhu, musí odpovídat i nárokům umění. Pokusím se tedy odhlédnout od kulturně politických souvislostí, abych zvýraznil hledisko literární.

V západní civilizaci hrála romská kultura po staletí roli exotické zvláštnosti. Vnímána byla zvenčí – jako objekt charakteristický především svou jinakostí, jež se zakládala na pevné soustavě stereotypních představ (nezkrotný temperament, citová bezprostřednost, ale také nezodpovědnost, blízkost k přírodní magii apod.). Takto Romy zobrazovala literatura většinové společnosti, takto se oni sami často stylizovali, například při hudebních produkcích. V literárních textech romských autorů z posledních let se dostává víc ke slovu subjekt, tedy nejen to, jak se Romové jeví nebo chtějí jevit světu, ale jak se svět jeví jim.

Je asi příznačné, že autoři, kteří tímto směrem vykročili nejdál, píší se znatelně méně jistotou než ti, kteří víc setrvávají v tradiční stylizaci. Romské pohádky, legendy, dobrodružné historky, horory či morytáty, které navazují na osvědčené postupy ústní slovesnosti, jsou čtenářsky vděčné už jen díky své poetické barvitosti. Ta je také přibližuje širokému proudu multietnické a multikulturální tvorby, která se ve světě od dob latinskoamerického magického realismu prosazuje stále silněji. Jenže skutečná romská současnost má k takové bájevitě, mýtotvorné atraktivitě dost daleko a texty, které se ji snaží postihnout, působí spíš skromně a bezelstně. Povídky Ilony Ferkové jsou jedinečné svou aktuální tematikou a mravní naléhavostí, s jakou se dotýkají konkrétních, stále živých problémů romské existence v České republice posledních desetiletí. Nenajdeme v nich efekty nespoutané imaginace ani pitoreskní líčení romské výlučnosti. Ferková vypráví o celkem jednoduchých hrdinech, respektive hrdinkách. Ani jejich starosti, tužby a trápení nejsou nijak výjimečné: v textech jde nejčastěji o běžné mezilidské vztahy, o lásku k partnerům, dětem, domovu, o nebezpečné

| Ferková (vlevo) na křtu knihy Čalo vodi/Sytá duše, Praha 2008 | foto MRK, A. Juránková |

vášně, které své oběti přivádějí na scestí, o svízele s obživou či s arogantním panstvím, zejména z řad státních úředníků.

Podobné příběhy známe i z nejvýspělejších světových literatur, jež jim věnovaly pozornost zvláště v éře klasického realismu. Ferková má v této souvislosti docela blízko k mravokárným povídkám, jaké se v 19. století hojně vyskytovaly například v lidových kalendářích. Tímto srovnáním rozhodně nemíním jakkoli zpochybňovat uměleckou hodnotu jejích textů. Naopak. Jistá archaičnost literární koncepce nezvykle a dojemně kontrastuje s často obludnými realitami moderní doby: jako by se v prostředí ovládaném nejdříve socialistickou byrokracií, později zase kapitalistickým vydřiduštvím (symbolizovaným „železnými ďábly“, hracími automaty) ocitly postavy z Boženy Němcové nebo Josefa Kajetána Tyla. Příčina netkví v podbíživosti konzervativnímu vkusu čtenářských mas, jakému občas vycházejí vstříc někteří „lidoví“ literáti většinové společnosti. Je tragicky autentická: romské komunity se opožděně, tím však ještě bolestněji vyrovnávají se situaci, v jaké se většina evropských národů ocitla za průmyslové revoluce, když se rozkládal tradiční řád venkovských společenství.

Literární hodnota povídek Ilony Ferkové je nenápadná. Její výrazové rejstříky jsou poměrně úzké, sahají však do hloubky. Hlavní tón čtenářskému zážitku udává sentimentalita, což je vlastnost, které si otrlí konzumenti moderní literatury navykli posmívat, a proto se dnes v bezelstně čiré podobě vyskytuje jen vzácně. Ferková nám ji znovu objevuje, a to v prostředí natolik krutém, stísněném, zuboženém, že ji nelze v nejmenším podezírat z maloměšťáckého tíhnutí ke kýči. Podává svědectví o citové vroucnosti, jaká by v jiném literárním kontextu budila přinejmenším rozpaky. Otázkou ovšem zůstává, zda si běžní čtenáři oné skryté ryzosti povšimnou. Obávám se, že exotické zvláštnosti romské existence zůstávají i dnes pro většinovou

kulturní obec přitažlivější než to, co je lidsky univerzální a co je také u Ferkové v popředí zájmu – všední radosti, starosti, hluboké smutky, úzkost, boj o přežití.

Úvod k Příběhům z Anglie se svým vyzněním z textů Ilony Ferkové, které jsem měl možnost číst, vyděluje. Je osobnější, ironičtější, cítíme v něm jistý nadhled.

Summary

The inconspicuous purity of Ilona Ferková

Unlike other Romani authors who write about the exotic otherness of the Roma, a theme that appeals to the majority society, Ilona Ferková writes stories about the Roma's ordinary joys, worries, deep sadness, and struggles for survival.

Valerie Levy

Romano džaniben – řilaj 2008 **Časopis romistických studiř**

Tento řasopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Publikace byla financována hlavnřím městem Praha z Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menšin na územř hl. m. Praky pro rok 2008.

Toto říslo je výstupem z výzkumného záměru ř. MSM 0021620825
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětř holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondřřčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300
Šěfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadřlková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová

Recenzovali: doc. PhDr. Jiřř Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs

Sazba: Petr Teichman
Tisk: PBtisk, Příbram
Produkci zajiřřtuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 600 ks

Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně poštovného a balného)
ISSN 1210-8545

Evidenční říslo podle tiskového zákona: MK řR E 6882

Nevyřřádané rukopisy a fotografie se nevracejř. Obsah zveřejněných polemických řlánků
nemusř být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvřm pošt Praha ř.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.